

„MARIA STUART” :

GÎNDURI ȘI INTENȚII ÎNAINTEA PREMIEREI

De ce m-am oprit la o piesă din dramaturgia universală ?

Pentru că, după stagiunea trecută — dedicată în întregime dramaturgiei autohtone (*Febre* și *Ancheta*) —, am socotit de datoria mea să mă întrezesc în largă ofensivă pe care Teatrul Național a pornit-o în această toamnă pentru cucerirea marelui său repertoriu, din care dramaturgia universală nu poate lipsi.

Pentru că — lucru știut — clasicul educă, e o școală de stil, e alfabetul teatrului. În primul rînd, pentru interpret. Trecînd prin repertoriul clasic, actorul învață să gîndească, să vorbească, să respire, să se miște, deprinde logica și disciplina unei construcții dramatice riguroase. Armonia și complexitatea clasică modelează un actor — firește — complex și armonios. Astfel îmbogățit, un bun actor format pe repertoriul clasic va fi, fără îndoială, și un bun actor în repertoriul contemporan. Altminteri, e problematic. Dar clasicul educă deopotrivă și pe regizor (mă consider departe de a-mi fi încheiat anii de ucenicie) și pe spectatori, mai ales pe cei tineri, care învață infinit mai mult și mai adînc din plămuirea scenică decît din lectură.

De ce m-am oprit la o piesă clasică germană ?

Pentru că, împreună cu tragedia greacă, piesa clasică germană a lipsit cu desăvîrșire din repertoriul Naționalului în anii de după Eliberare. E un gol ce se cerea umplut fără întîrziere.

Pentru că o întreagă cultură — dintre cele mai importante — își recâștigă astfel locul în conștiința spectatorului de azi.

De ce m-am oprit la o piesă de Schiller ?

Pentru că, după Eschil, Shakespeare și Goethe, Schiller vine imediat în ordine nu numai cronologică, dar și valorică, să continue seria marilor poeți dramatici ai lumii.

Pentru că drama istorică schilleriană, cu forța obiectivării sale, cu umanitatea sa generoasă, cu prometeicul conflict al omului în luptă cu despotismul, își păstrează actualitatea și astăzi, cind o mare parte a omenirii continuă lupta pentru pace și libertate.

Pentru că, o asemenea dramă, incandescentă și lucidă, străbătută de o gândire elevată și de un patos vibrant, e un instrument eficace în făurirea culturii socialiste.

Pentru că Schiller, stegarul avinturilor progresiste, poetul răzvrătit împotriva exploatării și asupririi, „cetățeanul lumii“ și apărătorul tuturor popoarelor subjugate, poetul patriot, a pus în miezul operei sale — așa cum singur mărturisește — „idei mari, însuflețitoare, despre puterea și noblețea umană“.

Pentru că versul schillerian e o simfonie care îmbogățește deopotrivă sufletul și spiritul, o simfonie pe care urechea tineretului nostru, din sală și de pe scenă, nu a auzit-o însă. (Traducerea academicianului Al. Philippide, o savantă versiune românească a *Mariei Stuart*, transpune cu sensibilitate, forță și autentic simț scenic, poezia, ritmurile, sonoritatea și muzicalitatea versului schillerian.)

De ce m-am oprit la Maria Stuart ?

Pentru că, între marile compuneri dramatice schilleriene, atât de înrudite ca substanță cu drama istorică shakespeareană, susținute de o adincă reflexie asupra mersului istoriei și nutrite din îndelungata experiență scenică a dramaturgului, alături de trilogia *Wallenstein* și de *Wilhelm Tell*, stă cu fermitate *Maria Stuart*.

Pentru că *Maria Stuart*, operă de maturitate, în care idealul schillerian concretizat își găsește cea mai înaltă și artistică expresie realistă, cea mai deplină măsură a tehnicii teatrale, este o piatră de încercare demnă de un colectiv matur cum este acela al primei noastre scene.

Pentru că — consecvent cu principiul că trebuie să alegem piesele pentru anume actori — socotesc că Naționalul are acum forte actricești excepționale pentru această mare partitură.

Schițe de costume pentru : William Cecil, Maria Stuart, Robert Dudley și Elisabeta, de Al. Brătășanu, la spectacolul „Maria Stuart“ de Schiller

Ginduri, intenții, premise

Concepția unui spectacol trebuie să plece, bineînțeles, de la text, de la substanța dramatică. Schiller își subintitulează piesa „tragedie”. E o indicație categorică pentru stilul și tonul spectacolului. Unitatea acțiunii și chiar a timpului fixează limitele și coordonatele reprezentării. O singură acțiune — semnarea condamnării la moarte a Mariei Stuart și executarea ei — se desfășoară cu o uluitoare repeziciune, într-o succesiune de întâmplări de un dramatism susținut, în numai trei zile. Ritmul spectacolului nu poate fi decît fulgerător, așa cum a fost condamnată și executată Maria.

Dacă majoritatea comentatorilor moderni admit că *acțiunea* primează în această piesă, dinamismul spectacolului devine axiomatic. Pentru a ajunge la aceasta, prima operație pe care am făcut-o, împreună cu traducătorul și colectivul de interpreți, a fost eliminarea unor pasaje din text mai puțin esențiale, a unor repetări (care ar fi lungit inutil durata spectacolului) și mai ales a acelor pasaje — apte de a crea confuzii ideologice — contradictorii cu ideea spectacolului, care de altfel pornește de la însăși ideea centrală a piesei. Într-adevăr, Schiller, cunoscînd temeinic istoria Angliei din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, situînd în miezul „tragediei” sale înfruntarea istorică dintre cele două regine — Elisabeta și Maria —, a exprimat cu tărie două adevăruri: adevărul istoric și adevărul uman.

Adevărul istoric constă în aceea că izbînda Elisabetei este izbînda progresului istoric, a burgheziei engleze în impetuoasă dezvoltare pe tărîm maritim, comercial și cultural. Maria, exponenta unui regim feudal, retrograd, e condamnată de mersul vremii. Schiller n-o cruță deloc pe nefericita regină a Scoției. Portretul pe care i-l face prin gura celorlalte personaje, și pe care și-l face singură în cîteva scene, nu lasă nici un dubiu că, dacă împrejurările ar fi fost altele, Maria ar fi fost la fel de crudă și despotică față de rivala ei.

Adevărul uman al piesei, acela că Elisabeta — om al Renașterii, marea regină care a dat numele ei epocii lui Shakespeare — este totuși o femeie jonică, crudă, capricioasă, perfidă, ca toți monarhii absoluți de totdeauna, indică obiectivitatea poetului. (Pînă la limita lui romantică, în virtutea căreia face concesii „victimei”, și chiar — surprinzător pentru un protestant fervent — catolicismului, în prea pateticul ceremonial în care Maria își ia rămas bun de la slujitorii ei și de la viață.) Ne-am îngăduit să suprimăm aproape în întregime această scenă, înlăturînd primejdia melodramei, realizînd un substanțial crescendo în tensiunea finalului spectacolului și restabilind — de pe pozițiile noastre — un adevăr istoric: lupta dintre Elisabeta și Maria n-a fost numai lupta dintre două regine pentru coroană, nu numai lupta politică dintre feudalismul agonizînd și burghezia în ascensiune, ci și lupta dintre reformă și contrareformă, dintre anglicanism și catolicism. Condamnarea ororilor și abuzurilor absolutismului, a sîngeroaselor dispute religioase, iată obiectivul și mesajul spectacolului nostru, consecvente cu Schiller, care pusese pe frontispiciul primei sale piese, *Hoții*, apostrofa: IN TIRANOS!

Infruntarea istorică dintre cele două regine își găsește în prestigioasa noastră distribuție un ecou sporit prin infruntarea dintre doi și chiar trei interpreți. Precum în celebra bătălie a celor trei Hamleți, care s-a disputat — tot pe scena Naționalului — acum aproape un sfert de veac, încă două Elisabete: Dina Cocea și Marietta Anca, își vor încerca puterile cu artista poporului Aura Buzescu, care după douăzeci de ani atacă rolul cu arme noi. De asemenea, rolul Mariei va căpăta valori pe cît de diferite, pe atît de interesante în interpretarea artistelor emerite Irina Răchițeanu și Tanți Cocea. Decorurile lui Alexandru Brătășanu sînt concepute deopotrivă sobru și îndrăzneț. Cu toții nădăjduim să răspundem pozitiv întrebării pe care a aruncat-o recent un critic german: „Ar fi oare cu putință ca o înscenare a *Mariei Stuart*, punînd în prim-plan conținutul ei politic, să restabilească echilibrul istoric? Rămîne de văzut.”